శ్రీరస్తు.

నానారాజన్యచరిత్రము.

ఇది

మచిలీపట్టణస్థ నోబిల్ కళాశాలాంధ్రోపాధ్యాయులును,
చంద్రకాంత, జపానీయము, మార్కండేయవిలాసము,
వాసంతిక, ప్రియదర్శిక, కృష్ణరాయల కొండపీటివిజయము
మున్నగు గ్రంథములకు కర్తలును

నగు

శ్రీరామ్ వీరబ్రహ్మము గారిచే

రచియింపఁబడి

శ్రీ వేంకటగిరి సంస్థానాధీశ్వరు లగు
శ్రీ రాజా వెలుగోటి గోవిందకృష్ణయాచేంద్ర బహదరువారి
యంకితముగ

ప్రకటింపఁబడియె.

1918.

Copy right reserved.] [PRICE Rs. 3

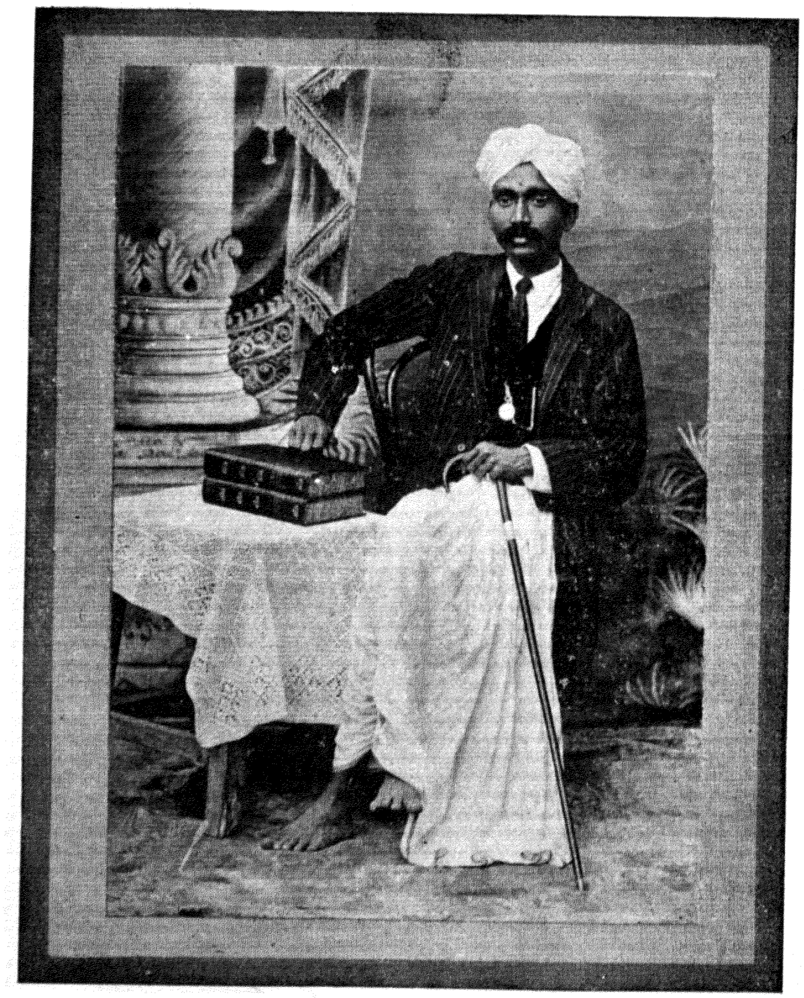

గ్రంథకర్త:

శ్రీరామ్ వీరబ్రహ్మము, మచిలీపట్నము.

Nana Rajanya Charitramu

Dedicated

Most Respectfully

To

SRI SRI SRI RAJAH VELUGOTI
GOVINDA KRISHNA YACHENDRA
BAHADAR GARU
RAJAH OF VENKATAGIRI

With Kind Permission

BY

THE AUTHOR.

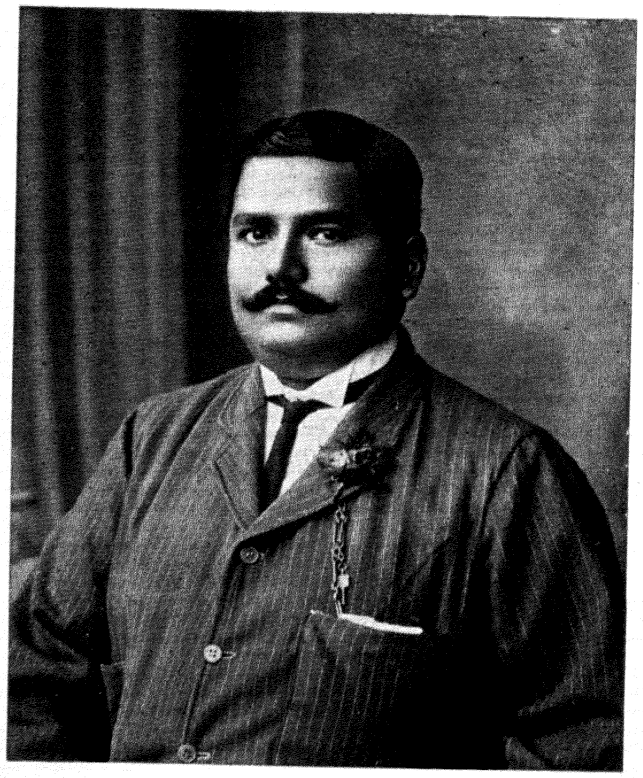

శ్రీరాజా నాయని వేంకటరంగారావుబహదరుగారు,
మునగాల.

శ్రీరస్తు.

మునగాలసంస్థానము.

(కృష్ణాజిల్లా)

షోడశదళపద్మబంధసీసపద్యము:—

ప్రీతిమైఁ జేయించె ♦ శ్రీకృష్ణదేవరా
యులముఖ్యజీవిత ♦ ములరు నట్లు
వ్రాయించె నవనిపై ♦ వర్ణిత మాగాథ
యా జపాన్ చారిత్ర ♦ మాంధ్రభాష
వెలయఁ జేసె వదాన్య ♦ విపులత విజ్ఞాన
చంద్రికామండలి ♦ సడలకుండ
వరకీర్తి మీఱు నా ♦ దరమనస్కుం డయ్యె
సుకవీశులకును వ ♦ శ్యుం డనంగఁ

తే. గీ. గాన నీభూపు భాషాభి ♦ మాన మెవరు
తనర వర్ణింప జాణలో ♦ యనుచు నిచ్చఁ
దలఁచు చుందురు శ్రీవసు ♦ ధావరా! క
వీశు లవుర మీకుఁ జిరాయు ♦ విచ్చి శ్రీశుఁ
డేలుఁ గాక వర్ధిల శ్రీలు ♦ నెలమి నిటులె॥

మునగాలజమీందారుగా నైన జుబ్దాతుల్ అక్రాన్ శ్రీనాయని వేంకటరంగారావుబహదరుగారు తమసుగుణసంపత్తిచేతను, ప్రతిభావిశేషముచేతను కృష్ణామండలమునందేగాక యాంధ్రలోకమునందంతటను సుప్రసిద్ధులై యున్నారు.

ఈసంస్థానాధిపులు రెడ్డివంశజులు "రెడ్డిశబ్దము రాట్ శబ్దము నుండి యేర్పడినది. కావున రాజశబ్దంబునకు నీశబ్దంబునకు నర్థభేదంబు లేదు. రాట్ శబ్దమునుండియే యీ శబ్దంబు నిష్పన్న మైనది. దీనిం బట్టియె సంస్కృత శిలాశాసనంబుల భీమరెడ్డి కామిరెడ్డి మొదలగు నామములకు భీమరాజు కామరాజు శబ్దములు ప్రయోగింపఁబడెను." అని వెలుగోటి వారివంశచరిత్రమునందు వ్రాయఁబడి యున్నది. మఱియు నీగ్రంథము యొక్క యాఱవపేజీయం దుదాహరింపఁబడి యున్న మార్కండేయ పురాణవాక్యానుసారంబుగ శూద్రాచారులై యున్నను వీరును బూర్వము క్షత్రియులై యుండి మహాపద్మని కారణమున 'రాట్' శబ్దభవమగు రెడ్డినామముతో వ్యవహరింపఁబడు చుండిరి.

ఈ మునగాలసంస్థానము కృష్ణామండలములోని నందిగామతాలూకాలో నున్నది. దీనివిస్తీర్ణము నూఱుచదరపుమైళ్ళు. విస్తీర్ణము నందు స్వల్ప మైనను స్థానమునుబట్టి యిది మిగుల ప్రాముఖ్యతను వహించి యున్నది. ఈజమీ బ్రిటిష్ రాజ్యపు సరిహద్దులయందుండి నను నలువైపులను నైజాం రాజ్యముచేఁ జుట్టుకొనబడి యుండెను. మచిలీపట్నమునుండి హైదరాబాదునకుఁ బోవుచున్న రాజమార్గము బందరునకు నూటయిరువదిమైళ్ళదూరమునఁగల యీజమీలోనుండియే పోవుచున్నది. ఈజమీయం దీమార్గముయొక్క నిడివి పండ్రెండుమైళ్ళుండును. పదునెనిమిదవశతాబ్దాంతమునందును బందొమ్మిదవ శతాబ్దారంభమునందును నిచ్చోట మహమ్మదీయమహారాష్ట్రసైన్యంబుల చేతను, ఆంగ్లఫ్రెంచిసైన్యంబులచేతను నుపయోగింపఁ బడు చుండుట చేత నీమార్గమున కిరుప్రక్కల నుండు విశాలప్రదేశములు తత్సైనికులకు విశ్రమస్థానంబులుగ నుండెను. అట్లు విడియు చుండిన యాసైనికులను గుఱించియుఁ బూర్వ మీ మార్గముననే పోవు చుండిన పండారీలయొక్కయు, రోహిలాలయొక్కయు దోపిడిలనుగుఱించియుఁ జెప్పఁబడు గాథలు చరిత్రకారుల కంత యుపయుక్తములుగాకపోయినను జమీ కొకనూతనశోభను గలిగించు చుండెను.

పదమూఁడుపదునాలుగు శతాబ్దములయం దాంధ్రదేశమును

పాలించిన శూరవరు లగు రెడ్లయొక్క వంశజులును నీజమీపాలకులును నొక్కరే యయి యుండిరి. మహమ్మదీయులు దక్షిణదేశమును జయించుటకుఁ బూర్వము యీ మునగాలజమీ ప్రత్యేకరాజ్యముగ నుండినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. ఈజమీనిగుఱించి మెకంజిదొరగారు— "కృష్ణామండలజమీందారులలో మహమ్మదీయాక్రమణమునకుఁ బూర్వమునుండియు భూములను బాలించు చున్నవారు బహుశః యీకుటుంబమువారు నొక్కరే." యనియును మఱియు— "వీరు రెడ్డివంశస్థులు. మఱియొక రెడ్డివంశ మనుముకొండనువదలి కొండవీడునందు రాజ్యస్థాపన మొనర్చినప్పటినుండి నేటివఱకును మునగాలయందే యెడతెగక నివసించుచుండినట్లు నుడివెద" రనియును వ్రాసి యున్నారు. ఇట్లనుముకొండను వదలి కొండవీడునందు రాజ్యస్థాపన మొనర్చినది దొంతియలియరెడ్డి. ఈ దొంతియలియరెడ్డి ప్రథమమునఁ గాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని ప్రభుత్వకాలములో నొక సేనాధిపతిగ నుండెను.

పిమ్మట 1323 వ సంవత్సరమునందు బ్రతాపరుద్రుఁడు తురుష్కులచేఁ గారాగారబద్ధుడు గాఁబడుటయుఁ గొలఁదికాలములోనే తద్రాజ్య మంతరించుటయుఁ దటస్థించుటచే నీదొంతియలియరెడ్డి స్వతంత్రుఁడయి వినుకొండరాజ్యము నాక్రమించుకొని కొండవీడునందు నూతన రాజ్యస్థాపన మొనరించెను. ఇతనియనంతరమునఁ బోలయ వేమారెడ్డి 1339 వఱకును రాజ్యపాలన మొనరించెను. ఈపోలయ వేమారెడ్డి కొండపల్లి దుర్గమును గట్టించెను. ఈయన ధరణికోటవఱకుఁగల రాజ్యము నాక్రమించుకొనెను. ఒరిస్సారాజులకోటల నెన్నిటినో సాధించెను. శివభక్తిపరుఁ డయి యష్టోత్తరశతాలయములను శివునకు గట్టించెను. ఈపోలయ వేమారెడ్డికి తరువాత నితనికుమారుఁ డన వేమారెడ్డి 1340 మొదలు 1369 వఱకును రాజ్యము చేసెను. ఈయన రాజమహేంద్రవరము వఱకును గల తెలుఁగుదేశము నంతయును జయించుటచేతనే గాక యమరుకకావ్యమునకు సంస్కృతవ్యాఖ్యను వ్రాసి సుప్రసిద్ధుఁ డయ్యెను. ఎఱ్ఱాప్రగడకృతహరివంశమున కీ యన వేమారెడ్డియే కృతిభర్త. ఇట్లీ

రెడ్డిప్రభువు లేకధ్వజముగా నూఱుసంవత్సరములకు బైగా రాజ్యపాలన మొనరించి తాము కృతికర్తలును కృతిభర్తలునునై కీర్తిఁగాంచిరి.

ఇట్లు దొంతియలియరెడ్డి పోలయవేమారెడ్డిగార్లచేఁ గొండవీటునందు రాజ్యస్థాపన మొనరింపఁబడినది మహమ్మదీయాక్రమణమునకుఁ దరువాతిదియేయైనను సూయెల్‌దొర (Mr. Sewell) గారిచేఁ గనుఁగొనఁబడిన రెండుశాసనములవలన మునగాలజమీందారుల వంశస్థులు మహమ్మదీయాక్రమణమున కెంతయో పూర్వమునందే యోరుగల్లు రాజులైన కాకతీయవంశస్థులకు సమకాలీను లనియు, సామంతులనియు, దెలియవచ్చుచున్నది. ఈశాసనములను గుఱించి దొరగారు తమలీస్టుల (Lists of Antiquities in Southern India) యందు 'తాడువాయి' గ్రామములోఁగల మల్లిఖార్జునాలయములోని రెండుశాసనములను గుఱించి "యొకటి శాలివాహనశకము 1228 (క్రీ॥ శ॥ 1306) వ సంవత్సరమునందుగల యన్నయరెడ్డికాలములోని" దనియు రెండవది "శాలివాహనశకము 1222 (క్రీ॥ శ॥ 1300) వ సం॥న గల ప్రతాపరుద్రదేవునికాలములోని" దనియు వానిలో "నీ రెడ్లు ప్రతాపరుద్రుని మరణానంతరము సర్వాధికారమును వహించి" రని యుండినట్లును వ్రాసియున్నారు.

ఈశాసనములను బట్టి యన్నయరెడ్డి ప్రతాపరుద్రదేవుని సామంతుఁ డనియు, మునగాల కాకతీయప్రభువుల కాలమందునుగూడఁ బ్రత్యేకసామంతరాజ్యముగ నుండినట్లును దెలియవచ్చుచున్నది. కావున నిజమీ యోరుగల్లురాజులచే స్థాపింపఁబడినదో లేక వారభివృద్ధికివచ్చుటకుఁ బూర్వమె స్థాపింపఁబడినదో నిరూపించుట కష్టతరము. ఏలయనఁగాఁ గృష్ణాజిల్లా మ్యాన్యూయలు (Manual of Kistna Dt.) వలన:— "మునగాల మహారాష్ట్రులు మున్నగు బందిపోటుదొంగలు రాకపోకలు జేయుమార్గమం దుండుటచే నెన్నియోపర్యాయము లింగ్లాండు స్కాట్లండు సరిహద్దులయం దుండు పట్నములందువలె దోపిడిసేయఁబడి యుండుటచేఁ దత్పాలకుల చరిత్రాంశములను దెలియఁ జేయఁగల యాధారములు దుర్లభ్యము లయ్యె" నని తెలియుచుం

డెను. అయినను మనకుఁ దొల్త నీజమీని బాలించిన సామంతరాజుల వంశమునుగుఱించి తెలియవచ్చుచున్న యీస్వల్పమువలననే యీవంశము పదునాలవ పదునైదవశతాబ్దములలోఁ గొంత ప్రాముఖ్యతకు వచ్చిన ట్లెఱుంగ నగును. డాక్టరు హైన్ (Dr. Hyne) దొరగారు 1714 వ సం॥ నందు వ్రాసిన దానియం దీవంశమునుగుఱించి— "అతఁడు తెలంగాన్ రాజచరిత్రమునందుఁ బేరుగాంచిన రెడ్డివంశస్థుఁ" డని యుదహరించి యున్నారు.

ఈ 'తెలంగాన్' శబ్ద మోరుగంటిరాజ్య మను నర్థమున హిందూదేశమం దంతటను బ్రఖ్యాతివహించి యుండెను. ఓరుగంటి రాజు లయిన కాకతీయులు పన్నెండవ పదమూఁడవ శతాబ్దములయందు మిక్కిలి ప్రబలులై తెలుఁగుదేశము నంతయు నాక్రమించుకొనుటచే నారాజ్యమున కీపేరు వచ్చినది.

ఈజమీ నొకటిరెండు శతాబ్దములవఱకు నిరంకుశాధికారము నేలిన రెడ్లవంశము గోలకొండరాజ్యనాశనమునకు సమకాలమునం దంతమందినట్లు కనఁబడు చున్నది.

ఈకాలమునకు సమకాలీనుఁ డగు గుర్లపాటి యయ్యన్న దేశాయి 1693 వ సం॥ లో స్వర్గస్థుఁడైనట్లు మెకంజిదొరగారు వ్రాసియున్నారు. ఈయనకుమారుఁడు వీరికిఁబూర్వమె గతించుటచే నిఁక వీరి వంశములో 'సుభద్రమ్మ' యను వీరికోడ లుండెను. ఈమె రాజధర్మముల నిర్వహించుట కశక్తురా లగుటచే నీపెసోదరుఁడగు కేసర ముకుందప్ప యీపరగణాకుఁ బ్రభువుగఁ జేయఁబడెను. 1687 వ సంవత్సరములో గోల్కొండరాజ్యనాశనము జరిగినపిమ్మటఁ దిరగఁబడిన కొందఱు సామంతరాజులను శిక్షించుటకై యౌరంగజీబుచే నాజ్ఞాపింపఁబడిన యీముకుందప్ప పాదుషాచేఁ దిరిగి యీజమీపై నధికారము వహించి యుండినట్లు తెలియవచ్చెడిని.

ముకుందప్ప యనంతరమున వీని ప్రథమపుత్రుఁడు సూరన్నయును, దదుపరి ద్వితీయపుత్రుఁడు నరసన్నయును జమీపాలనమునకు

వచ్చిరి. ఈనరసన్నగారియనంతరమున వీరిగృహిణి యగు లక్ష్మమ్మ యను నామె తన చిన్న (మైనరు) కుమాళ్ళకుఁ బోషకురాలుగ నుండి జమీని బాలించుచుండెను. ఆమెక్రింద నూఱుకోటలును నాలుగువందలశిబ్బందియు నుండెను. ఇంతియగాక మున్నూరుసైనికు లాపత్కాలమునందుఁ దోడ్పడుటకు సిద్ధముగా నుండిరి. ఈమె పట్టుదలగలదియుఁ, బరాక్రమవంతురాలు నైనట్లు ప్రసిద్ధిని గాంచెను. ఈమె తన పరగణాలోని దుర్మార్గులును రాజద్రోహులును నైన కరణములను దేశముఖులను గఠినశిక్ష లొనరించి వశీకృతులుగఁ జేసికొనెనఁట. నైజాము సేనానాయకుఁ డగు అబ్దుల్ రహిమాన్‌ఖానుని సైన్యమును రేపాల యొద్ద నెదిరించి యెంతయో ధైర్యముతోఁ బోరాడెను. అప్పుడు పోరు భీకరమై యుండుటచే నాఖాజుదారామె శౌర్యసాహసాదులకు మెచ్చుకొని యుద్ధమును జాలించి యామెను దనపక్షమునకుఁ ద్రిప్పుకొనెను. ఈమె తదనంతర మీమె జ్యేష్ఠపుత్రుఁడగు వేంకటరామన్నగారు పాలనమునకు వచ్చిరి. వీరి పుత్రపంచకములో జ్యేష్ఠుఁడైన వేంకటనరసింహారావు 1802 వ సం॥ లో ఈస్టుయిండియాకంపెనీవారినుండి 'సన్నదు - ఇ-మిల్కియట్ ఇస్తిమిరార్ 'ను గ్రహించెను. వీరియనంతరమున వీరికుమారుఁడు కోదండరామయ్యగారు రాజ్యమునకు వచ్చి 1814వ సం॥లో గతించిరి. అప్పుడు వేంకటనరసింహారావను వీరికుమారుఁడు బాలుఁ డగుటచే నాజమీని కోర్టు ఆఫ్ వార్డ్సువారు తమస్వాధీనములోనికి దీసికొని తిరిగి 1818 వ సం॥లో నొప్పగించిరి. వీరు తమదానధర్మములకును మతాభిమానమునకును మిగులఁ బేరొంది 1836వ సం॥లో స్వర్గస్థులైరి. వీరిపిమ్మట రాజ్యమునకు రాఁదగిన వీరి దత్తపుత్రుఁడు కోదండరామయ్య బాలుఁ డైనందునఁ దిరిగి కోర్టు ఆఫ్ వార్డ్సువారా జమీని దమపాలనములోనికి దీసికొని 1850 వ సం॥లో నిచ్చివేసిరి. ఈయన నాలుగుసంవత్సరములు మాత్రమే జమీభారమును వహించి పిమ్మట రుక్కమ్మ యను తనభార్య వశము జేసి 1854 వ సం॥లోఁ బరమపద మందెను. రుక్కమ్మయును బదునాలుగుసంవత్సరములు జమీపాలనమును వహించి 1868 సంవత్స

రములో గతించెను. అంతఁ గొంతకాలహరణము జరిగినపిమ్మట నీమె పుత్రికయగు లక్ష్మమ్మ 1873 వ సం॥లో నాపరగణాకు జమీందారిణిగ నేర్పడెను. ఈలక్ష్మమ్మగారు నైజామురాజ్యమునందు ఖ్యాతిగాంచిన దేశముఖుఁడగు నాయని వేంకట్రామయ్యగారిని వివాహమాడిరి. ఈమె దైవభక్తియందేగాక ధర్మాచరణమునందును మిగులఁ బేరుగాంచెను. తనరైతులను బిడ్డలవలెఁ గాంచుచు సుగుణసంపత్తిచే జనశ్లాఘ్యమునకుఁ బాత్రురాలయ్యెను. ఇట్టిసాధ్వీమణి యిరువదినాలుగుసంవత్సరములు జమీపాలనాధికారమును వహించి 1892 వ సంవత్సరమున స్వర్గస్థురాలయ్యెను. ఈమెయనంతరమున నీమె దత్తపుత్రులును, మన ప్రస్తుత రాజాగారును నగు శ్రీ వేంకటరంగారావుబహదరుగారు త్రయోదశవర్షవయస్కులగుటచే జమీరక్షణము కోర్టు ఆఫ్ వార్డ్సువారు వహించిరి. శ్రీ రాజాగారు నైజామురాజ్యమునందు నగ్రేసరు లనియు ధర్మపరాయణు లనియుఁ బేరొందినట్టి యొకగొప్పవంశములోనివారు. వీరు నాయనివంశపయోధిచంద్రులయి 1879 సం॥న జన్మించిరి. 1883వ సం॥న దత్తస్వీకారు లయిరి. వీరు నోబిల్ కాలేజియందు చక్కని విద్యను గ్రహించి 1900 సం॥లో జమీపాలనమును స్వీకరించిరి.

వీరు; "పరోపదేశసమయే సర్వోయేవహి పండితః" అనునట్లు బోధనాసామర్థ్యముగలిగి యాచరణశూన్యు లగునట్టివారివలెఁ గాక కేవల మాచరణముచేఁ దదితరులకు మార్గదర్శకులుగ నుండిన గొప్పదేశాభిమానులు. వీరు చాలమట్టుకు దేశీయములైన యుడుపులనే ధరించుచున్నారు. తమజమీలో నున్న నేతగాండ్రలోఁ గొందఱను దూరదేశముల కంపి వారినచ్చట నూతనవిధము లగు నేతపనుల నేర్చుకొనునట్లు చేసిరి. మఱియు బెజవాడయం దొక స్వదేశిషాపును, నొక మరమగ్గములకార్ఖానా (Fly-shuttle loom factory) ను స్థాపించిరి. నేతనేయుట, రంగులువేయుట మున్నగుపనులు నేర్చుకొనుటకై యొకరిని దమఖర్చులమీఁద జపానుకుఁ బంపిరి. వీరీరీతిగ దేశాభివృద్ధికరములగుపనులకును భాషాభివృద్ధికిని మిగులఁ దోడ్పడుచుండిరి. శ్రీవారి ముఖ్యవాసస్థలమగు నడిగూడెము నందు విద్యాభివృద్ధికై యొకపైమ

రీస్కూలును స్థాపించిరి. అందుచితముగఁ దెలుఁగు, ఇంగ్లీషు, ఉరుదు నేర్పఁబడును. ఇంతియగాక హైదరాబాదు గుంటూరు బెజవాడ బందరు మదరాసులం దున్నతపాఠశాలలయందు విద్యాభ్యాసము సేయు విద్యార్థులకెందఱకో సాయ మొనర్చుచుండిరి. వీరి కాంధ్రభాషాపోషణమునం దత్యంతానురాగము గలదు. వీరి యాదరణముక్రిందనే శ్రీయుత ఆదిపూడి సోమనాథరాయప్రణీత మగు కృష్ణదేవరాయచరిత్రము ప్రకటింపఁబడినది. జపాన్ చరిత్రకూడ శ్రీవారల యాదరణముననే ప్రకటింపఁబడెను. శ్రీరాజాగారు హైదరాబాదులో నుండినప్పు డచ్చటఁ దెలుఁగున నొక పుస్తకభాండాగారమును నెలకొల్పిరి. మఱియు నీరాజాగా రాంధ్రభాషాపోషకు లనుట కాంధ్రప్రపంచమునం దశేషజనసంస్తూయమాన మగు విజ్ఞానచంద్రికాగ్రంథమండలిస్థాపనమే ప్రబలనిదర్శనము. ఈమండలికి శ్రీవారే యగ్రాసనాధిపతులు. ఎఱుకపడని గుప్తదానముల నటుంచి శ్రీవారి దానధర్మముల నెంతసంగ్రహపఱచి వ్రాసినను జనువరులచే నవి యతిశయోక్తులుగ భావింపఁ బడక పోవు. విద్యావిషయమునందు వెనుకఁబడి యున్న సంఘమువారికి ప్రోత్సాహము గలిగించుటయే శ్రీరాజాగారి ముఖ్యాభిప్రాయము. కావున శ్రీకృష్ణాగుంటూరుమండల విశ్వబ్రాహ్మణమహాజనసంఘమువారిచే స్థాపింపఁ బడిన పుస్తకభాండాగారమునకు మున్నూరురూప్యముల విరాళము నొసంగి తత్సంఘమువారి కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులైరి.

శ్రీరాజాగారికి తమరైతుల యెడఁ గలసంబంధము ప్రీతిపూర్వకము. వీరికి రైతులయెడఁ గలప్రేమయు రైతులకు వీరియెడఁ గల గౌరవభావమును గడు శ్లాఘనీయములు. వే యేల? రైతులపై శిస్తు విషయ మైనతగవు లొకప్పుడును నీజమీాయందు వచ్చి యుండలేదు. ఇదియే శ్రీమునగాలరాజాగారి మహౌదార్యపరిపాలనమునకు ముఖ్యతార్కాణము. ఇంగ్లీషుశాస్త్రపద్ధతి ననుసరించి వ్యవసాయాభివృద్ధి వీరిపాలనమునం దెంతయో సంస్కరింపఁ బడినది.

“జుబ్దాతుల్ అక్రాన్, బహద్దర్” అనుబిరుదము లీకుటుంబీ

కులకుఁ దురుష్కప్రభువులచే నొసఁగఁబడెను.

ఈ శ్రీరాజాగారిగుణగణములను గుఱించి యిందు విపులవర్ణన మొనరించుటకంటె హిందూదేశకథాసంగ్రహాది బహుళగ్రంథకర్తలును సుప్రసిద్ధులును నగు శ్రీయుత కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుపంతులు యం. ఏ. గారే వీరిదివాను లని వ్రాసినఁ జాలును. సుగంధయుక్త సువర్ణముం బలె విరాజిల్లుచు నీదివాన్‌గారును నీరాజాగారును నాంధ్రలోకంబున కెంతయు శోభస్కరులై వెలయుచుండిరి.

శ్రీరాజాగారిగుణగణంబులు కృష్ణరాయవిజయములోను దదితరకవిపుంగవులవల్లను నిట్లు వర్ణింపఁబడి యున్నవి:—

“సీ॥ ఇమ్మహీపాలుండు ♦ హితహర్షలోలుండు
బుధజనావనకళా♦భూషితుండు
దీనమందారుండు ♦ ధృతమహోత్సాహుండు
పావనచారిత్ర♦పండితుండు
మందస్మితాస్యుండు ♦ మధురవచస్కుండు
బాంధవహృత్పద్మ♦భాస్కరుండు
పరసతీవిముఖుండు ♦ భవ్యస్వభావుండు
దేశభక్తవ్రాత♦దృఢసఖుండు
తే॥ గీ॥ సతతవిద్యాసమర్పిత♦సద్ధనుండు
వరదయాపూరితస్వాంత♦సరసిజుండు
న్యాయ జేగీయమానమ♦హాయశుండు
విమలనాయనికులవార్ధి♦హిమకరుండు॥

సీ॥ విజ్ఞానచంద్రికా♦విష్కృత సర్వల
క్షణుఁ డైన లక్ష్మణు ♦ సచివుఁ జేసి
యాంధ్రభాషాప్రచా♦రాదికావశ్యస
త్కార్యసంతతికిని ♦ గఱవు దీర్చి
బాలకబాలికా♦భ్యసనవిద్యాప్రస
క్తంతరాయమ్ముల ♦ నాపు వెట్టి

యత్యంతనిష్ఠయు ◆ న్నానాశరణా
లయపోషణమ్ము నైకె ◆ లింపు జూపి

తే॥ గీ॥ సర్వ మునగాలరాజ్యర ◆ మావిభూతి
నెగడు చుంట సమస్తాన ◆ సత్ప్రజాప్ర
ధానభ్రాతృత్వ మయ్యెడఁ ◆ దనరు చుంటఁ
గాక యన్యము గలదె రం ◆ గక్షితీంద్ర॥

చ॥ విరులకు నెల్లదానల మ ◆ శేషజగద్ధితధర్మసత్క్రియా
దరణగుణైకకారణము ◆ దైన్యజనోద్ధరణప్రచార మీ
శ్వరుకరుణాంకితాత్మము భ ◆ వద్విభవంబులఁ బెన్పుఁ గాత సుం
దరవిలసద్యశోవిభవ ◆ నాయని వేంకటరంగభూధవా॥"